

DANUTA PYTEL-PANDEY

Uniwersytet Wrocławski
Wrocław

Komunikacyjna charakterystyka aktów rady, ostrzeżenia i groźby

0. Wstęp

Uczestnicząc w codziennej komunikacji z innymi członkami społeczeństwa, w którym żyjemy, wypowiadamy i odbieramy skierowane do nas ogromne ilości aktów mowy. Wśród nich znaczące miejsce zajmują rada (совет, Ratschlag), ostrzeżenie (предостережение, Warnung) i niestety także groźba (угроза, Drohung). W związku z tym stanowią one mogą niezwykle ciekawy, bo bezpośrednio nas dotyczący, przedmiot badań z zakresu socjo- i pragmalingwistyki, komunikacji międzyludzkiej, etykiety, ale także socjologii i psychologii.

W niniejszym artykule autor pragnie zająć się porównaniem komunikacyjnych właściwości trzech aktów — rady, ostrzeżenia i groźby. W celu zobrazowania pewnych ogólnych prawidłowości rządzących tymi aktami mowy materiał językowy zaczerpnięty został z języka polskiego, rosyjskiego i niemieckiego.

Rady i ostrzeżenia J.S. Searle (1987; 1999), D. Wunderlich (1978) i inni badacze teorii aktów mowy (np. Pisarkowa 1976; Hindelang 1978, 2010; Formanowska 2007; Kantorczyk 2008) umieścili w klasie nazywanej *directives*, tzn. aktów mających zmobilizować, zmusić adresata (A) do wykonania jakiegoś działania. Ostrzeżenia mogą pełnić również funkcję informacyjną, jeżeli nadawca (N) jest przekonany o niemożliwości podjęcia przez A działań mających na celu uniknięcie negatywnych skutków będących przedmiotem ostrzeżenia. A. Wierzbicka pisze: „Czasami ostrzegamy innych o czymś, co uważamy za nieuniknione, chcąc jedynie poinformować słuchacza o jakimś przyszłym zdarzeniu i umożliwić mu przygotowanie się na nie” (Wierzbicka 1973: 214).

Groźby należą do *commissives*, tzn. aktów zapowiadających podjęcie przez N w przyszłości określonej działalności. Jednakże przynależność groźby do klasy

commissives bywa kwestionowana (por. Masłowa 2008; Prokop 2010). A. Masłowa (2008: 79) twierdzi, że obecność w akcie groźby pragmatycznych uwarunkowań typowych dla dyrektywnych aktów mowy — A powinien wybrać/wykonać czynność postulowaną przez N w celu uniknięcia negatywnych dla siebie konsekwencji w przypadku odmowy — pozwala zaliczyć groźby do dyrektywnych aktów mowy. Na specyficzny charakter groźby wśród innych komisywnych aktów mowy zwraca uwagę sam J.S. Searle (1999: 234), podkreślając, że inne komisywne akty mowy (obietnice, przysięgi, zobowiązania, umowy i gwarancje) działają na korzyść A, natomiast groźby zakładają wystąpienie przeciwko A i podjęcie działania na jego szkodę. Podzielam poglądy I. Prokop oraz A. Masłowej i również zaliczyłabym groźby do aktów mowy o charakterze dyrektywnym.

1. Intencje komunikacyjne N zawarte w radzie, ostrzeżeniu i groźbie

Warunkiem realizacji aktów rady, ostrzeżenia i groźby jest właściwe odczytanie intencji, które N w nich zawarł. Sytuacją idealną do osiągnięcia sukcesu komunikacyjnego, czyli właściwej realizacji aktów mowy wyprodukowanych przez N, będzie taka, kiedy pomiędzy intencjami (zamierzoną przez N, wyrażoną przez tegoż N i odebraną przez konkretnego odbiorcę (O)) będziemy mogli postawić znak równości. W realnej komunikacji sytuacja taka często podlega różnego rodzaju „zakłóceniom”. Czynnikiem utrudniającym właściwe odczytanie intencji N może być na przykład zbyt mała kompetencja językowa lub komunikacyjna N lub O.

Analizowane w tym artykule akty mowy wyrażają następujące intencje komunikacyjne N wobec A:

RADA

N RADZI A WYKONANIE/NIEWYKONANIE JAKIEJŚ CZYNNOŚCI X,

— tzn. JA:

Posiadając do tego niezbędną wiedzę i doświadczenie, dla twego dobra chciałbym spowodować, abyś uczynił to, co radzę ci uczynić/nie uczynić, ponieważ jestem przekonany o słuszności mojego poglądu i korzyści płynącej dla ciebie z postępowania według moich zaleceń. Daję ci jednak możliwość wyboru, jeśli nie chcesz, to nie masz obowiązku tego zrobić, np.:

— *Wiem, że zrobisz, jak zechcesz, ale radzę ci, synku, zostań tu.* (M. Idczak, *Słony wiatr*)

— *Я советую тебе, друг мой, съездить к губернатору.* (И.С. Тургенев, *Отцы и дети*)

— *Eva, ich rate dir, mit dem Rauchen aufzuhören.*

OSTRZEŻENIE

1) N OSTRZEGA A: WYKONAJ/NIE WYKONAJ CZYNNOŚĆ X, BO W PRZECIWNYM RAZIE MOŻE GROZIĆ CI Z,

— tzn. JA:

Posiadając niezbędną do tego wiedzę i doświadczenie, dla twego dobra ostrzegam cię, abyś wykonał/nie wykonał czynność, o której mówię, ponieważ jestem głęboko przekonany, że w przeciwnym razie sprowadzisz na siebie niebezpieczeństwo. Grożą ci negatywne konsekwencje, ale ostateczna decyzja należy do ciebie, np.:

- *Dziecko, ostrzegam cię, że z powodu takiego postępowania możesz mieć poważne kłopoty.*
- *Делай как хочешь, но я предостерегаю тебя, что это дело весьма опасное.* (Ф.В. Булгарин, *Воспоминания*)
- *Ich warne dich, dass du bestraft wirst, wenn du das noch einmal machst.*

2) N INFORMUJE/OSTRZEGA A: GROZI CI/INNYM NIEBEZPIECZEŃSTWO, ALE NIE MOŻESZ MU PRZECIWDZIAŁAĆ,

— tzn. JA:

Posiadając niezbędną wiedzę i doświadczenie, dla twego dobra ostrzegam cię, że może cię spotkać/spotka cię coś, o czym wiem, że jest niedobre dla ciebie/innych, i wiem, że nie możesz temu przeciwdziałać, pomimo to przekazuję ci tę informację, bo chcę żebyś wiedział o niebezpieczeństwie i odpowiednio się na nie przygotował. Na przykład w sytuacji, kiedy ktoś musi odbyć podróż na niebezpiecznej dla pasażerów trasie:

- *Ostrzegam cię, w nocy w tym pociągu jest niebezpiecznie.*
- *Я предостерегаю тебя, ночью в этом поезде опасно.*
- *Ich warne dich, nachts ist es in diesem Zug gefährlich.*

GROŹBA

N WYPOWIADA ZAMIAR UCZYNINIENIA A W OKREŚLONEJ/NIEOKREŚLONEJ PRZYSZŁOŚCI CZEGOŚ, CO BĘDZIE DLA NIEGO NIEKORZYSTNE/NIEBEZPIECZNE, JEŚLI A NIE SPEŁNI CZEGOŚ, CZEGO OCZEKUJE OD NIEGO N,

— tzn. JA:

Posiadając niezbędną wiedzę i odpowiednie środki/narzędzia (zarówno językowe, jak i pozajęzykowe), ogłaszam ci, że czeka cię coś niebezpiecznego/złego/niekorzystnego i ja będę sprawcą tego zdarzenia, jeśli nie podporządkujesz się mojej woli, nie spełnisz tego, czego od ciebie oczekuję, np.:

- *A jeżeli przez ciebie zginie choć jeden mój żołnierz, zabiję cię.* (I. Surmnik, *Talizman złotego smoka*)
- *Но я тебя убью, если дернешься, понял меня!* (С. Таранов, *Мстители*)
- *Ich töte dich, wenn das auf youtube landet.* (Internet)

2. Budowa wypowiedzi dyrektywnych

— rada, ostrzeżenie i groźba

Analizując strukturę interesujących mnie aktów, chciałabym przyjąć ogólny schemat budowy, opierający się na konstrukcji wypowiedzi dyrektywnej proponowanej przez E. Komorowską (2008: 40). W jego skład wchodzić będą trzy komponenty:

1. Element fatyczny (EF) mający za zadanie nawiązanie kontaktu z O. Należć będą do niego formy adresatywne, wykrzyknienia i formy czasownikowe nawiązujące kontakt z rozmówcą;

2. Element główny (EG) — rada, ostrzeżenie, groźba;

3. Element uzupełniający (EU) — elementem uzupełniającym nazwie-my wyjaśnienia podające powody, dla których N wypowiada dany akt mowy, dodatkowe informacje, uzasadnienia, ponaglenia itp.

WYPowiedź dyrektywna = EF + EG + EU

W każdym z interesujących mnie języków analizowane akty mowy wykazują dużą dowolność w konstrukcji. Możliwa jest zamiana kolejności poszczególnych komponentów lub rezygnacja z któregoś z nich, oczywiście element główny jest obligatoryjny.

RADA = EF + EG + EU

(matka do córki studentki)

— *Małgosiu (EF), radzę ci się pośpieszyć (EG), bo pociąg odjeżdża za niecałą godzinę (EU).*

— *Магзарума (EF), я советую тебе торопиться (EG), через час у тебя поезд (EU).*

— *Gretchen (EF), ich rate dir, beeile dich (EG), dein Zug fährt in einer Stunde ab (EU).*

RADA = EF + EG

— *Małgosiu (EF), radzę ci się pośpieszyć (EG).*

— *Магзарума (EF), я советую тебе торопиться (EG).*

— *Gretchen (EF), ich rate dir, beeile dich (EG).*

RADA = EG + EU

— *Radzę ci się pośpieszyć (EG), bo pociąg odjeżdża za niecałą godzinę (EU).*

— *Я советую тебе торопиться (EG), через час у тебя поезд (EU).*

— *Ich rate dir, beeile dich (EG), dein Zug fährt in einer Stunde ab (EU).*

OSTRZEŻENIE = EF + EG + EU

(ojciec do syna — ucznia)

— *Posłuchaj mnie synu (EF), ostrzegam cię, będziesz powtarzać piątą klasę (EG), jeśli nie poprawisz ocen z matematyki (EU).*

— *Слушай, сынок (EF), я предупреждаю тебя, будешь повторять пятый класс (EG), если у тебя будут такие оценки (EU).*

— *Hör mal mein Sohn (EF), ich warne dich, du bleibst in der fünften Klasse sitzen (EG), wenn du dich nicht verbesserst (EU).*

OSTRZEŻENIE = EF + EG

— *Posłuchaj mnie synu (EF), ostrzegam cię, że będziesz powtarzać piątą klasę (EG).*

— *Слушай сынок (EF), я предупреждаю тебя, будешь повторять пятый класс (EG).*

— *Hör mal mein Sohn (EF), ich warne dich, du bleibst in der fünften Klasse sitzen (EG).*

OSTRZEŻENIE = EG + EU

— *Ostrzegam cię, że będziesz powtarzać piątą klasę (EG), jeśli nie poprawisz ocen z matematyki (EU).*

- *Я предупреждаю тебя, будешь повторять пятый класс (EG), если у тебя будут такие оценки (EU).*
 — *Ich warne dich, du bleibst in der fünften Klasse sitzen (EG), wenn du dich nicht verbesserst (EU).*

GROŹBA = EF + EG + EU

(groźba skierowana do nieuczciwego współnika)

- *Ty złodzieju (EF), zniszczę cię (EG), jeśli nie oddasz mi moich pieniędzy (EU)!*
 — *Ты сволочь (EF), я тебя уничтожу (EG), если ты мне не отдашь мои деньги (EU)!*
 — *Du Schuft (EF), ich vernichte dich (EG), wenn du mir mein Geld nicht zurückgibst (EU)!*

GROŹBA = EF + EG

- *Ty złodzieju (EF), zniszczę cię (EG)!*
 — *Ты сволочь (EF), я тебя уничтожу (EG)!*
 — *Du Schuft (EF), ich vernichte dich (EG)!*

GROŹBA = EG + EU

- *Zniszczę cię (EG), jeśli nie oddasz mi moich pieniędzy (EU)!*
 — *Я тебя уничтожу (EG), если ты мне не отдашь мои деньги (EU)!*
 — *Ich vernichte dich (EG), wenn du mir mein Geld nicht zurückgibst (EU)!*

Jak już wspomniano, kolejność poszczególnych elementów składowych wypowiedzi nie jest stała i mogą one być dość dowolnie przestawiane bez szkody dla znaczenia, np.:

RADA

- *Pociąg odjeżdża za niecałą godzinę (EU), radzę ci się pośpieszyć (EG), Małgosiu (EF)!*

OSTRZEŻENIE

- *Слушай, сынок (EF), если у тебя будут такие оценки (EU), я предупреждаю тебя, будешь повторять пятый класс (EG).*

GROŹBA

- *Ich vernichte dich (EG), du Schuft (EF), wenn du mir mein Geld nicht zurückgibst (EU)!*

Poprawne są także wypowiedzi zawierające wyłącznie element główny.

RADA = EG

- *Я советую тебе торопиться!*

OSTRZEŻENIE = EG

- *Ich warne dich, du bleibst in der fünften Klasse sitzen!*

GROŹBA = EG

- *Zniszczę cię!*

Wypowiedzi zawierające wszystkie elementy czynią intencję N bardziej wyrazistą, a wskazanie konkretnego A nie pozostawia wątpliwości, do kogo są one skierowane. Dołączenie do danego aktu mowy elementu uzupełnienia doprecy-

zowuje intencję N i wskazuje na przyczynę skierowania przez niego danej wypowiedzi do A.

W odniesieniu do rady i ostrzeżenia element fatyczny i element uzupełnienia mogą być wyrazem sympatii i z troskaniem N o A — martwię się o ciebie/twoje sprawy, dlatego kieruję do ciebie radę/ostrzeżenie. W przypadku groźby są przejawem konkretyzacji A (formy adresatywne), nieprzyjaznego, wrogiego z reguły stosunku do niego, ponieważ są to zwykle formy o wyrażnie pejoratywnym wydźwięku. Element uzupełnienia w połączeniu z groźbą ma zwykle charakter nakazu/zakazu/żądania wobec N, będąc jednocześnie wyartykułowaniem przyczyny powstania tej groźby. Spójrzmy pod tym kątem na wcześniej podany przykład. Element uzupełnienia (*jeśli nie oddasz mi moich pieniędzy*) nazywa powód, dla którego N skierował groźbę wobec A: *zabrałeś mi bez mojej zgody/wiedzy w jakiś bliżej nieokreślony sposób moją własność*. Jednocześnie jest również wyrażnie wyartykułowanym żądaniem: *oddaj mi moją własność/żądam, abyś oddał mi moją własność*, ma więc ewidentnie dyrektywny charakter.

Akty rady, ostrzeżenia i groźby wyrażone jedynie przez element główny we wszystkich zaprezentowanych przykładach nabierają wydźwięku wyjątkowej kategoryczności, a w odniesieniu do groźby również bezwzględności.

3. Specyfika aktów rady, ostrzeżenia i groźby

Cechą charakterystyczną rady jest przeświadczenie N o tym, że postępowanie O, wykonawcy i jednocześnie beneficjenta, według jego sugestii przyniesie A korzyść. Sam N, wypowiadając radę, postępuje szczerze i bezinteresownie. Nie oczekuje jakichkolwiek korzyści dla siebie, jeżeli O postąpi zgodnie z jego sugestią. N zakłada, że osoba, do której kieruje radę, nie wie, jak powinna się w danej sytuacji zachować, lub też wybrała niewłaściwą drogę postępowania. Możemy mówić o dwóch rodzajach sytuacji komunikacyjnych, w których rady powstają:

a) odbiorca potencjalnej rady, nie wiedząc, jak powinien postąpić w konkretnej sytuacji i chcąc skorzystać z wiedzy i doświadczenia N, sam prosi o pomoc. Rada jest więc reakcją, konsekwencją wcześniejszej prośby o jej udzielenie. Prośba taka może zostać wyrażona w następujący sposób:

- *Poradź mi, proszę, jak postąpić / co mam zrobić?*
- *Посоветуйте, как мне быть / что мне делать?*
- *Sag mir, bitte, was soll ich tun?*

Proszący o radę może też starać się bardziej zaangażować N w swoje problemy za pomocą wypowiedzi typu:

- *Powiedz, co ty byś zrobił na moim miejscu / Jak by pan postąpił na moim miejscu?*
- *Скажи, что ты бы сделал?*
- *Sag mir, was würdest du in meiner Situation tun.*

Często osoba udzielająca rady, nie chcąc być poświadczona o natręctwo czy zajmowanie się cudzymi sprawami, zapyta najpierw o pozwolenie na jej udzielenie. Powstaną wówczas rady chciane, pożądane, oczekiwane, np.:

- *Jeśli mogę coś poradzić, to... / Czy mogę ci coś poradzić...*
- *Если позволю тебе совет...*
- *Darf ich dir/ Ihnen einen Rat geben...*

b) odbiorca potencjalnej rady nie potrzebuje pomocy i w żaden sposób nie sygnalizuje N potrzeby jej otrzymania, jednak dostaje niechciane sugestie. Tak powstają rady niechciane, narzucone. Najczęściej ich konsekwencją jest niechęć O do N.

Przyglądając się N, zauważymy, że rady udziela ten, kto ma większą wiedzę i doświadczenie, wyższy status społeczny lub za taką postać się uważa. Zwykle jest to osoba starsza od O, np. układ rodzice–dzieci; dziadkowie–wnuki; nauczyciel–uczeń (układ niesymetryczny), ale również w układzie symetrycznym: przyjaciel, mąż, żona, siostra itp. Postępowanie O zgodnie z radą N jest w dużej mierze uzależnione od jego stosunku do N, zaufania i uznania wyższej pozycji radzącego w dziedzinie, której rada dotyczy. Jeśli spróbujemy przeanalizować reakcje O na rady, to moglibyśmy wyłonić następujące modele zachowań:

a) odbiorca w pełni zgadza się ze stanowiskiem N i postępuje według jego zaleceń;

b) odbiorca nie w pełni zgadza się z poglądem N, ale ze względu na szacunek/ przywiązanie do N postępuje według jego sugestii;

c) odbiorca nie zgadza się z radą N, ale nie chcąc go urazić, unika bezpośredniej odmowy postępowania według zaleceń N, stosując formuły typu *muszę się jeszcze zastanowić / przemyślę to / nie wiem / pomyślę o tym / я ещё об этом подумаю / не знаю / позже подумаю / ich weiß noch nicht / ich muss noch darüber nachdenken* itp.

d) odbiorca zdecydowanie odrzuca sugestię N.

W akcie ostrzeżenia N jest przekonany o niewłaściwym wyborze dokonany przez O i raczej nie chodzi tu o szeroko pojętą korzyść O, lecz uchronienie go od niekorzystnej sytuacji, która w przeświadczeniu N zaistnieje, jeżeli O nie postąpi według schematu proponowanego przez N. Można powiedzieć, że w akcie ostrzeżenia N komunikuje O swój pogląd, że najprawdopodobniej wydarzy się coś, czego on nie chce, aby się stało i chce go przed tym uchronić. To znaczy, informując odbiorcę o zagrożeniu, N chce spowodować, aby O mu jakoś przeciwdziałał. Adresat nie prosi o ostrzeżenie. Udzielenie rady lub ostrzeżenia zakłada przyjazny stosunek N do O. W aktach ostrzeżenia często ma miejsce także neutralny, obojętny stosunek N do O. Dotyczy to zwłaszcza niebezpiecznych sytuacji w codziennym życiu społecznym, w przypadkowych kontaktach z osobami nieznanymi, np. na ulicy: *Uwaga, samochód; Осторожно машина; Vorsicht Auto*. W akcie

radę nacisk N na postępowanie O jest zdecydowanie mniejszy niż w akcie ostrzeżenia, chociaż A pozostawiona jest wolność wyboru, jeśli nie chce, nie musi ulec N. Konsekwencje odrzucenia rady są zwykle mniejsze niż skutki lekceważenia ostrzeżenia.

Ostrzeżenie zbliżone jest do ostatniego z interesujących mnie aktów — groźby. Groźba zawiera w sobie pewien element ostrzeżenia. N ostrzega O: jeśli ty zrobisz/nie zrobisz X, to w konsekwencji ja zrobię/nie zrobię ci Y. Groźby wyrażają warunek, który N stawia O. Rada i ostrzeżenie zakładają wykonanie/niewykonanie przez O działania, o którym jest mowa w tych aktach. Groźba jest ukierunkowana na powstrzymanie O w przyszłości od robienia czegoś, co nastąpiło w przeszłości lub dzieje się nadal. Zależność tę opisał M. Grochowski (1990). Rada i ostrzeżenie odnosić się mogą do teraźniejszości lub przyszłości, groźba ma charakter futuralny.

W radzie i ostrzeżeniu N jest zainteresowany podjęciem przez O działań będących przedmiotem tych aktów mowy dla jego dobra. Groźba nastawiona jest wyłącznie na korzyść N i stratę O. Adresat groźby zawsze negatywnie ocenia wypowiedź N i jest do niego wrogo nastawiony. Rozmówców łączy chęć jak najszybszego zakończenia wzajemnych kontaktów.

Zarówno rady, jak i ostrzeżenia mogą zostać wyrażone za pomocą czasowników performatywnych: *radzić/советовать/raten*, *ostrzegać/предостерегать/warnen*, które użyte są w pierwszej osobie czasu teraźniejszego, np.:

— Kochanie, **radzę** ci nie podejmować zbyt szybko decyzji w tej sprawie.

— Моя дорогая, **советую** тебе не торопиться и подумать ещё об этом.

— Mein Schatz, ich **rate** dir, darüber nachzudenken.

— Pani Ewo, **ostrzegam** panią przed tym człowiekiem.

— Анна Павловна, я **предостерегаю** вас от этого человека.

— Frau Müller, ich **warne** Sie vor diesem Mann.

Intencję komunikacyjną rady lub ostrzeżenia wyrazimy także za pomocą innych środków, np. jako prośby/żądania:

— Kochanie, **zastanów się jeszcze, nie decyduj zbyt pochopnie.**

— Моя дорогая, **подумай ещё об этом, не решай сразу.**

— Schatz, **entscheide dich nicht sofort, denk noch mal darüber nach.**

Akty groźby nie mogą, w przeciwieństwie do rad i ostrzeżeń, przybierać postaci wypowiedzi z czasownikiem performatywnym *grozić* użytym w pierwszej osobie czasu teraźniejszego.

* — Ja ci **grozę**, że cię zabiję!

* — Я тебе **угрожаю**, что я тебя убью!

* — Ich **drohe** dir, dass ich dich umbringe!

Ostatnie podane przykłady są niepoprawne, ponieważ czasownik performatywny *grozić* nie może być użyty w aktach groźby o charakterze bezpośrednim — eksplicytnym. Użycie go byłoby illokucyjnym samobójstwem. Należy sięgać

po inne środki, które w sposób implicytny wyrażą akt groźby. Może to nastąpić na przykład za pomocą aktów: ostrzeżenia, obietnicy, informacji, pytania, żądania.

We wszystkich językach, do których się odwołujemy, funkcjonuje zdanie będące pozornie przekazaniem informacji. W rzeczywistości jest to ukryta groźba, por.:

- *Ja ci nie grożę, lecz tylko uprzedzam, że...*
- *Я тебе не угрожаю, а только предупреждаю, что...*
- *Ich drohe dir nicht, ich informiere nur, dass...*

Funkcję przekazania groźby może pełnić również czasownik performatywny *ostrzegać/предостерегать/raten* w połączeniu z odpowiednią intonacją:

- *Ostrzegam cię, że cię zniszczę, jeśli nie oddasz mi moich pieniędzy!*
- *Я тебя предостерегаю, что я тебя уничтожу, если ты мне не отдашь мои деньги!*
- *Ich warne dich, dass ich dich vernichte, wenn du mir mein Geld nicht zurückgibst!*

Funkcję groźby w odpowiednim kontekście może pełnić również pytanie retoryczne:

- *Czy ty wiesz, z kim ty rozmawiasz?*
- *Ты знаешь, с кем ты разговариваешь?*
- *Weißt du vielleicht, mit wem sprichst du?*

Pytanie to ma na celu uświadomienie wyższości N nad A i wskazanie na jego możliwości użycia jakiejś formy przymusu lub wyrządzenia krzywdy O — jest groźbą.

Znaczenie groźby w połączeniu z odpowiednią intonacją mają też wypowiedzi będące pozornymi radami, żądaniem, np.:

- *Lepiej się tym nie interesuj!*
- *Лучше тебе не вмешиваться!*
- *Lass das lieber mal in Ruhe!*

W groźbach wyrażonych w postaci żądań, rad czy ostrzeżeń często występują frazy z elementami typu *lepiej, dobrze/лучше, хорошо/besser, gut*, które przekazują A informację:

- *Dobrze/lepiej dla ciebie będzie, jeśli mnie posłuchasz i uczynisz to, czego od ciebie chcę.*

4. Wnioski

Analizując radę, ostrzeżenie i groźbę, zauważamy w tych aktach narastający poziom emocjonalności i eskalację determinacji N, od najmniejszych w radach do najsilniejszych w groźbach. Na stopień kategoryczności tych wypowiedzi znaczący wpływ ma ich budowa. Najbardziej kategoryczne są wypowiedzi, które nie mają elementów fatycznych i uzupełniających.

We wszystkich omawianych aktach zauważyć można dużą dowolność w ich kompozycji. Kolejność występujących w nich elementów nie ma znaczącego wpływu na stosunek odbiorcy do przekazywanych przez nadawcę intencji komunikacyjnych.

Istotnym warunkiem postępowania odbiorcy zgodnie z zaleceniami nadawcy w aktach rady i ostrzeżenia jest autorytet nadawcy (wiedza, zaufanie, sympatia). Groźba przybiera często formę pozornej rady, ostrzeżenia czy informacji. Rady i ostrzeżenia, jeśli są nieszczerze w stosunku do A, nabierają znamion manipulacji językowej. Groźby bliskie są przymuszeniom i szantażom. Zależności te wychodzą poza niniejszą analizę.

Literatura

- ENGEL U., TOMICZEK E., 2010, *Wie wir reden. Sprechen im deutsch-polnischen Kontrast*, Wrocław.
- FORMANOWSKA 2007: ФОРМАНОВСКАЯ Н.И., *Речевое взаимодействие: коммуникация и прагматика*, Москва.
- GROCHOWSKI M., 1990, *O pojęciu groźby*, „Polonica”, t. 14 [1989].
- HINDELANG G., 1978, *Auffordern. Die Untertypen des Aufforderns und ihre sprachlichen Realisierungsformen*, Göppingen.
- HINDELANG G., 2010, *Direktive Sprechakte*, [In:] *Einführung in die Sprechakttheorie*, 5. Auflage, Tübingen.
- KANTORCZYK U., 2008, *Pragmatik von Aufforderungshandlungen im Deutschen*, Szczecin-Rostock.
- KOMOROWSKA E., 2008, *Pragmatyka dyrektywnych aktów mowy w języku polskim*, Szczecin-Rostok.
- MASŁOWA A., 2008: МАСЛОВА А.Ю., *Введение в прагмалингвистику*, Москва.
- PISARKOWA K., 1976, *Pragmatyczne spojrzenie na akt mowy*, „Polonica”, t. 2.
- PROKOP I., 2010, *Aspekty analizy pragmatycznej*, Poznań.
- SEARLE J.S., 1987, *Czynności mowy. Rozważania z filozofii języka*, przeł. B. Chwedeńczuk, Warszawa.
- SEARLE J.S., 1999, *Umysł, język, społeczeństwo*, przeł. D. Cieśla, Warszawa.
- WIERZBICKA A., 1973, *Akty mowy*, [w:] *Semiotyka i struktura tekstu. Studia poświęcone VII Międzynarodowemu Kongresowi Słowistów*, red. M.R. Mayenowa, Wrocław.
- WUNDERLICH D., 1978, *Studien zur Sprechakttheorie*, Frankfurt am Main.

Communicative characteristics of the acts of advice, warning and threat

Summary

In this article the author deals with speech acts: advice, warning, threat. The author analyzes the communication intentions of the speaker in these speech acts, and their structure and features. The analysis is performed on the materials of the Polish, Russian and German languages.